

آزاد بازار، بډاينه او بيوزلي

وروسته له دې چې امپريالستي هيوادونه د آزادي بخښونکو غورځنگونو او د سوسياليستي ايډئولوژي د غښتلتيا په پايله کې د کلاسيک استعمار څخه لاس په سر شول او په نوي استعمار يې پيل وکړ، په وروسته پاتې هيوادونو کې د نوي استعمار د پلي کيدو په موخه يې د آزاد بازار اقتصاد په دودولو لاس پورې کړ. امپريالستي هيوادونه، چې دا وخت د نولسمې پېړۍ (کلاسيک استعمار) په څير نشي کولای خپله سياسي او اقتصادي برلاسي پر بيوزلو هيوادونو وساتي، د نوي استعمار په پلي کولو سره هڅه کوي د وروسته پاتې هيوادونو اقتصاد په منگولو کې ولري.

امپريالستان د مستقيمي او ګلډې پانګې اچونې له لارې هڅه کوي چې د بيوزلو هيوادونو صنعت، کرهنه او سوداګرۍ په خپلو لاسونو کې ولري او د پانګې د صادرولو، د پورونو په ورکولو او په اقتصادي فشارونو سره، وروسته پاتې هيوادونه په خپلو مستعمرو بدل کړي. امپريالستي ځواکونه د آزادې سوداګرۍ تر نامه لاندې د بيوزلو هيوادونو د اقتصادي ودې مخه نيسي او دا هيوادونه د خپلو لوړ بيه توکو د پلور او د ارزانه اومه توکو د پير په بازارونو بدلوي. همدا ډول امپريالستان د بانکونو او انحصاراتو په جوړولو سره د دولت په منځ کې خپل اقتصادي دولت رامنځ ته کوي او له دې اقتصادي دولت څخه د سياسي فشار په توګه کار اخلي. امپريالستان د نوي استعمار په اډانه کې کوښښ کوي چې ملي بورژوازي په پانګه اچونې کې ګله کړي، تر څو د ملي اقتصاد جرړې وچې کړي.

دا وخت زموږ په هيواد کې د امپريالستانو لخوا د کلاسيک استعمار تر څنګ نوی استعمار هم د افغانستان د لوټلو او د زيارکښو پرګنو د زبښاک په موخه پلي کيږي. د امپريالستانو د پوځي يرغل تر څنګ؛ اقتصادي يرغل په چټکۍ سره زموږ ملي اقتصاد د امپريالستي شرکتونو په منگولو کې ښکيل کوي. د آزاد بازار دلالت د نړيوالو ټولنو په مرسته هلې ځلې کوي چې د خلکو اقتصادي برخليک امپريالستانو ته وسپاري او هيواد د بهرنيو شرکتونو په مارکيټ واړوي. له همدې امله د افغانستان پيشګام ډله په دې ليکنه کې هڅه کوي چې د آزاد بازار امپريالستي منځپانګه راوسپري او د دې اقتصادي نظام استثمارونکي ماهيت برېښي، تر څو د هيواد زيارکښان په سياسي پوهې سره وکړای شي د دې زبښونکي نظام او د امپرياليزم د دلالتانو په وړاندې ودريږي او د سوسياليستي اقتصاد د واکمنيدو لپاره مبارزه وکړي.

آزاد بازار، سيالي که انحصار؟؟

پانګوالې ټولنې، چې په ۱۸ پېړۍ کې د فيوډالي ټولنې له منځه سر راپورته کړ، پر آزادې سيالۍ ولاړه وه. د وخت په تيريدو سره دې ټولنې د کوچنيو پانګوالو او شرکتونو په ديوالي کولو سره انحصارات رامنځ ته کړل. د پولي او صنعتي پانګې له يوځای کيدو سره لويو بانکونو ځواکمنتيا وموندله

او د آزادې سيالۍ پړاو، انحصار يا امپرياليزم ته واوښت. امپرياليستي اقتصاد د دولت تر کنټرول لاندې نه وي؛ د کمپنيو مديران له توليد څخه څارنه کوي او د سوسياليستي نظام پر خلاف، دولت چې د کمپنيو له استازو څخه جوړ شوی دی؛ يوازې له کمپنيو او خلکو څخه د ماليې راغونډولو دنده په غاړه لري، په توليد او د توکو په ویش کې ونډه نلري.

وروسته له دې چې آزاده سيالۍ په انحصاراتو واوښته؛ ورسره جوخت، امپرياليزم د توکو د صادرولو پر ځای د پانگې په صادرولو پيل وکړ (ځکه چې هم آسانه دی او هم مصرف نلري)، تر څو د نيمه پانگوالو ټولنو بازارونه، اومه مواد او کاري ځواک په کنټرول کې ونيسي او په نيمه پانگوالو هيوادونو کې يې د ملي بورژوازی تر څنگ د کمپرادورې بورژوازی (دلال) طبقه را منځ ته کړه. د دې طبقې له رامنځ ته کولو څخه موخه د دې هيوادونو استثمار و. امپرياليزم د دلالي طبقې په ملتيا غواړي، چې په پرانيستي لاس او د پانگې په صادرولو سره د نيمه پانگوالو هيوادونو وگړي استثمار کړي او د خپلو دلالانو له لارې د دې هيوادونو اقتصاد برمه کړي.

امپرياليستي هيوادونه مخکې له دې چې د پانگې په صادرولو پيل وکړي، هڅه کوي په ټاکل شوي هيوادونو کې د پانگې د صادرولو زمينه برابره کړي او دا کار هغه مهال شوني دی، چې د دې هيوادونو دولتونه له سياسي پلوه د خپل کنټرول او اغيزمنتيا لاندې ونيسي. له همدې کبله دا هيوادونه په استخباراتي فعاليتونو، د جاسوسانو په روزنې او د وروسته پاتې هيوادونو په دولتونو کې نفوذ کوي او په کودتاگانو لاس پورې کوي او خپل مزدور او لاس پوځي دولتونه واکمنوي او د همدې مزدورانو په ملتيا په نيمه پانگوالو هيوادونو کې د خپلو استثمارونکو پانگو لپاره هر ډول شرايط برابروي.

امپرياليستي هيوادونو تل هڅه کړې ده چې د همدې دلالي طبقې په ملتيا په نيمه پانگوالو هيوادونو کې د ګډو او دولتي اقتصاد پر ځای د آزاد بازار اقتصاد واکمن کړي، په داسې حال کې چې په خپله امپرياليستي هيوادونه نه په آزاد بازار باور لري او نه هم دا بازار د اقتصادي ودې لامل ګڼي. په دې هيوادونو کې د آزاد بازار اقتصاد پر ځای؛ مالي اليگارشي (د پولي او صنعتي اقتصاد يو ځای کيدنه)؛ توليد، سوداګري، دولت، رسنۍ، ګوندونه، پارلمان، پوځ، پوليس او قضا تر کنټرول لاندې نيسي. د امپرياليستي هيوادونو لويه بورژوازي، د نيمه پانگوالو او مخ په ودې هيوادونو د ظالمانه زبېښاک له لارې لويه پانگه تر لاسه کوي او د دې پانگې په مرسته په خپلو هيوادونو کې د اقتصادي کړکيچ مخه نيسي، چې په آزادې سيالۍ کې هر ۶ کال وروسته تکرارېده.

امپرياليستان د دې لپاره چې له اقتصادي کړکيچونو څخه مخنيوی وکړي، بيلابيلې لارې کاروي. د دې لارو څخه يوه هم د توکو له منځه وړل دي. امپرياليستي هيوادونه د اضافه توليد د مخنيوي په موخه خپل توليدات په سيندونو کې اچوي او يا يې هم د ډيران په توګه افريقايي او نورو هيوادونو ته صادروي تر څو کورني بازارونه له کړکيچ سره مخ نشي. همدا ډول د ټکنالوژۍ له پرمختګ سره سم ځېنې

کمپنی دنده لري، چې د نړيوالو بازارونو د غوښتنې کچه مالومه کړي تر څو د پانگوالو په فابريکو کې اضافه توليد رامنځ ته نشي.

د ټولنې مصرفي کول هم له دې لارو څخه يوه لاره گڼل کيږي. د دې موخې لپاره، امپرياليستي شرکتونه له رسنيو څخه د توکو د تبليغ لپاره کار اخلي. د بيلگې په توگه په فرانسې کې د خوراكي توکو سکتور په کال کې ۱۴۰ ميليارده يورو عايد تر لاسه کوي، چې له دې جملې څخه ۷۰۱ ميليارده يورو د تبليغاتو لپاره لگوي. د فرانسې يو روغتيايي سازمان وايي، هغه خوراكي توکي چې ماشومان يې د رسنيو د تبليغاتو له لارې گوري، ۸۹٪ يې هيڅ خوراكي ارزښت نلري، خو امپرياليستي پانگوال دا خوراكي توکي د تبليغاتو له لارې پر کورنيو پلوري.

په امپرياليستي هيوادونو کې د کارگري پاڅونونو د مخنيوي لپاره، بيکارانو ته د وزگارتيا معاش ورکول کيږي او هر کال ميلياردونه ډالره، چې د بيوزلو هيوادونو د زيارکښانو د زيبښاک له لارې تر لاسه کيږي، امپرياليستي هيوادونو ته ليردول کيږي. په دې ميلياردونو ډالرو سره امپرياليستان په پرمختللو هيوادونو کې کارگرانو ته ځانگړي ټولنيز خدمات برابروي، چې له دې کار څخه موخه په امپرياليستي هيوادونو کې د کار او پانگې تر منځ د تضاد خوندي کول دي. که امپرياليستان په دې توگه غواړي چې د خپلو هيوادونو کارگران او پرولتره طبقه رame وساتي، خو په بيوزلو هيوادونو کې د امپرياليستانو زيبښاک لامل شوی دی، چې دا هيوادونه لا بيوزله شي او د امپرياليستي هيوادونو او بيوزلو هيوادونو تر منځ د تضاد کچه په بې ساري توگه سيوا شي. دا وخت په بيوزله هيوادونو کې بيوزلي، وزگارتيا، ناروغي او جگړه په ناورين بدله شوې ده، چې د دې ټولو ناخوالو تر شا د امپرياليزم او د هغې د پراخو څارگرو ادارو پټ لاس هرو مرو تر سترگو کيږي.

آزاد بازار پر زيبښاک ولاړ دی

آزاد بازار، چې پر زيبښاک او ښکيلاک ولاړ دی او د زيارکښانو او په ځانگړي توگه د کارگرانو د وینو په زيبښلو سره پانگوالو ته افسانوي گټې ور په برخه کوي، د واکمنې پانگوالې طبقې او د محکومې کارگرې طبقې د طبقاتي تضادونو اصلي ډگر گڼل کيږي، په دې اقتصادي سيستم کې پانگوال هلې ځلې کوي، چې خپله طبقاتي واکمني د ټولنې پر زيارکښو طبقو وساتي. له دې سره جوخت، پرولتره طبقه هڅه کوي د سياسي مبارزې له لارې د پانگوالو واکمني پای ته ورسوي او د دې زيبښونکې واکمنۍ پر ځای، پرولتري ديکتاتوري، چې د پانگوالو خصوصي مالکيت پر ټولنيز مالکيت اړوي، واکمنه کړي.

که څه هم په بيوزلو هيوادونو کې د آزاد بازار دلالان، آزاده سيالۍ د دې اقتصادي نظام غوره والی گڼي، خو څرنگه چې په پيل کې وويل شول دا بازار نه يوازې دا چې پر آزادې سيالۍ ولاړ نه دی، بلکې د مالي اليگارشي د رامنځ ته کولو تر ټولو غوره نظام گڼل کيږي. مالي اليگارشي لامل کيږي چې پرولتره انقلابي طبقه او د ټولنې نورې زيارکښې طبقې د څو طفيلي پانگوالو په مريانو واوړي او د دې زيبښونکې طبقې اقتصادي او سياسي فرمان وړونکې شي، خو له هغه ځايه چې پرولتره طبقه له ماهوي

پلوه يوه انقلابي او د پريکنده دريځ طبقه شميرل کيږي، هڅه کوي چې د انقلابي او مارکسيستي گوندونو په جوړولو سره د ټولنې زيارکشان له سياسي او اقتصادي مريتوب څخه وژغوري. پرولتره طبقه د پرولتري ديکتاتوري له لارې د آزاد بازار پر ځای سوسياليستي اقتصاد پر ټولنې واکمني، ترڅو پر توليدي وسايلو خصوصي مالکيت ته د پای ټکی کيږدي او زيبناک پای ته ورسوي.

د افغانستان د اساسي قانون په لسمه ماده کې راغلي دي، چې دولت، د بازار اقتصاد د نظام پر بنسټ د قانون له حکمونو سره سم خصوصي پانگې اچونې او خصوصي تشبثات هڅوي، ملاتړ يې کوي او مصونيت يې تضمينوي.

د بازار اقتصاد له نظام څخه ننګه او ملاتړ او د هيواد د اقتصاد لپاره د دې نظام غوره والی، په څرگنده توګه د دې ښکارندوي کوي، چې د افغانستان دولت د پانگوالې طبقې د ګټو د خونديتوب د ماشين په توګه چلند کوي او د دې دولت په اډانه کې مقننه، قضايه او اجرائيه قواوې، د يوه بل تر څنګه د څو توکميزو شرکتونو او د بروکراتيکو او کمپرادورو پانگوالو د ګټو د خونديتوب دنده په غاړه لري.

لویدیځو امپرياليستي هيوادونو د اساسي قانون د جرګې پر مهال زموږ د هيواد د اقتصادي او سياسي استعمار په موخه، آزاد بازار د افغانستان د اقتصادي نظام په توګه پر زيارکښو ولسونو وټو او ورسره جوخت نړيوالو مالي او اقتصادي ټولنو هڅه پيل کړه، چې د دې بازار د تبليغ لپاره له بيلابيلو وسايلو څخه کار واخلي او په بې کچه مالي مرستو سره يې زموږ په هيواد کې بيلابيلې سوداګريزې او پانګه اچونکې ټولنې جوړې کړې، تر څو زيارکښو پرګنو ته آزاد بازار د "هوساينې جنت" وروښايي او دا بازار د اقتصادي پرمختګ تر ټولو غوره انتخاب په ګوته کړي.

دا وخت په افغانستان کې د پيسو نړيوال صندوق، نړيوال بانک، د سوداګرۍ نړيوال سازمان، د مالي مرستو نړيواله اداره، ساپ، د آسيا پرمختيايي بانک، د امريکا د متحدو ايالتونو نړيواله پراختيايي اداره، جي ټي زيډ، ميگا (د پانگې اچونې د تضمين نړيواله اداره)، د امريکا د بيرنگ پواينټ اداره او نورې ادارې د آزاد بازار د دودولو او پياوړتيا په موخه کار کوي. دا ادارې هڅې کوي، چې د افغانستان د نړيوالې سوداګرۍ خونې (په سوداګريزه برخه کې) او په افغانستان کې د پانگې اچونې څخه د ملاتړ ادارې (د پانگې اچونې په برخه کې) له لارې آزاد بازار په افغانستان کې دود کړي او پانگوال مافيایي او لاشعور اقتصاد د خلکو پر ژوندانه واکمن کړي، تر څو زموږ د هيواد د کارګرانو په زيبناک سره، په امپرياليستي هيوادونو کې د کارګري انقلابونو مخه ټپ کړي.

که څه هم امپرياليستانو په عمده توګه له جيو ستراتيژيک موقعيت له پلوه زموږ پر هيواد يرغل کړی دی او لا يې له مخابراتي برخې پرته په کوم بل سکتور کې د پام وړ پانګه اچولې نه ده او د پياوړې کمپرادورې طبقې د زيږيدو انتظار کاږي، خو په جنوبي کوريا، ترکيه او د هند په شان هيوادونو کې يې د آزاد بازار له لارې کمپرادوره طبقه رامنځ ته کړې ده او د دې طبقې له لارې يې په دې هيوادونو کې

میلیاردونه ډالره پانگه اچولی ده. د امریکا ناخالص ملی عاید په ۲۰۰۵ کال کې ۱۱۰۰۰ ملیارد ډالره و، چې په نورو هیوادونو کې د امپریالیستی استثمار سره نېغه اړیکه لري. امریکا دا عاید د دریمې نړۍ د بیوزلو هیوادونو د پرگنو د استثمار له لارې لاس ته راوړی دی. وروسته له دې چې په ایران کې د آخوندانو اسلامی انقلاب بری ته ورسید او اسلامی حکومت په ایران کې د امریکا د پانگې اچونې مخه ډب کړه، امریکا له اقتصادي پلوه له ډیر بد وضعیت سره مخ شوه او د دې هیواد اقتصاد د ودې پر ځای غونځتیا وموندله. دا په څرگنده توګه نښی، که چیرې بیوزله هیوادونه له اقتصادي پلوه استقلال تر لاسه کړي او د بیوزله هیوادونو او امپریالیستي هیوادونو تر منځ تضاد له منځه ولاړ شي، په پرمختللو او صنعتي هیوادونو کې به د کار او پانگې تر منځ تضاد ګړندی شي او د کارګري پاڅونونو لامل به شي، څه چې امپریالیستی ګټو سره متضاد واقع کیږي او له همدې امله زبرځواک هیوادونه هڅه کوي په بیوزلو هیوادونو کې د کمپرادورې طبقې له لارې د استثمار کچه سیوا کړي، تر څو په خپلو هیوادونو کې د کارګري پاڅونونو مخه ونیسي.

آزاد بازار؛ لاشعوره، ږوند او انحصاري اقتصاد

اډم سمیت او د پانګوالۍ نورو اقتصادپوهانو د لومړي ځل لپاره د کلاسیک اقتصاد په اډانه کې د آزاد بازار تیوري وړاندې کړه. له دې تیوري څخه موخه په اقتصادي چارو کې د دولت د مداخلې مخه نیول او پر تولیدي وسایلو د خصوصي مالکیت واکمني وه. اډم سمیت په دې باور و، چې په اقتصادي چارو کې د دولت مداخلې ته کومه اړتیا نشته او یو پټ لاس (د عرضې او تقاضا میکانیزم) اقتصادي چارې تنظیموي او د کړکېچ مخنیوی کوي. نوموړی په دې اند و، چې د تقاضا او عرضې میکانیزم لامل کیږي، چې په بازار کې د سیالۍ پر مهال توکي خپلې بیې ومومي او په دې توګه اقتصاد پرته له کومې غونځتیا او کړکېچ څخه وده وکړي. له همدې امله انقلابي سوسیالیست اقتصاد پوهان داسې یو اقتصاد چې د پټ لاس لخوا هدایت شي، یو لاشعوره او ږوند اقتصاد ګڼي او دا ډول اقتصاد یوازې د پانګوالې طبقې په ګټه ارزوي او په دې باور دي، چې لاشعوره او ږوند اقتصاد، چې د پلان او برنامې پر ځای د تقاضا او عرضې پر میکانیزم ولاړ وي، زیارکېنانو ته له بدمرغۍ پرته بل څه نه ورپه برخه کوي. له هغه ځایه، چې پر تولیدي وسایلو خصوصي مالکیت د آزاد بازار د اقتصاد یوه ښکاره ځانګړتیا ده، امپریالیستي هیوادونه د خپلو اقتصادي ګټو د خونديتوب په موخه هڅه کوي د مالي ټولنو په مرسته د دې بازار تیوري د اقتصادي نظام په توګه وروسته پاتې هیوادونو ته صادره کړي، تر څو په دې هیوادونو کې د ښکیلاکي سیاستونو لپاره لاره په آسانی سره هواره شي. حال دا چې په خپله امپریالیستي هیوادونه د آزاد بازار له اقتصاد څخه پیروي نه کوي او د بیلابیلو محدودیتونو په لګولو سره د نورو هیوادونو صنایع دیوالي کوي. نوام چامسکي د امریکا وتلی لیکوال وایي، چې امریکا او نور امپریالیستي هیوادونه د آزاد بازار تیوري یوازې د بیوزلو هیوادونو د لوټلو په موخه کاروي او په خپله په دې تیوري باور نلري. هغه وایي که چیرې امریکا په ۱۸۲۰ لسیزې کې د آزاد بازار له سیاست څخه پیروي کړی وای، نو

اوس بايد د پوټکو واردونکی وای، په داسی حال کې چې امریکا په محدودونکو سیاستونو سره د انگلستان د ټوکر اوبدنې صنعت له ماتې سره مخ کړ، تر څو خپل صنعت له ماتې وژغوري. د امریکا متحد ایالتونه همدا اوس د کمپیوټر په سافټ ویر کې ورته سیاست پلي کوي او دا بازار یې د سیالۍ پر ځای انحصاري کړی دی. په ۱۹۹۵ کال کې د جاپان هونډا موټرونو چې ښه کیفیت، لږ لگښت او کمه بیه درلوده او په نړۍ کې د پلور لوړه کچه یې ځان ته ځانگړې کړې وه، د امریکا متحدو ایالتونو بازارونو ته په صادرولو سره، د دې هیواد د موټر جوړونې شوارلیټ او کادیلاک شرکتونه له ماتې سره مخ کړل. خو متحدو ایالتونو په بېره په جاپاني موټرونو، گمرکي ټکس دوه برابره لوړ کړ او په دې توگه یې په امریکا کې د هونډا د پیر ځواکمنتیا راټیټه او شوارلیټ او کادیلاک یې له حتمي ماتې څخه وژغورل او د متحدو ایالتونو بازارونه یې یو ځل بیا د دې دوو کمپنیو په لاس کې انحصار کړل.

امپریالیست انگلستان هم د هندوستان د منسوجاتو په اړه ورته سیاست پلي کړ. انگلستان د دې لپاره چې وکړای شي هندي منسوجات له تولیدي ډگر څخه وکارې، په مصر کې یې د مالوچو لویې کروندې جوړې کړې او په دې ډول یې د هندوستان د منسوجاتو صنعت له ماتې سره مخ کړ. همدا ډول دم گړۍ امریکا او اروپایي اتحادیه د سبسایډو په ورکولو سره له خپلو کرنیزو سکتورونو څخه ملاتړ کوي، تر څو په افریقا، برازیل او آسیا کې کرنیز سکتورونه د سیالۍ په نامه له تولیدي ډگر څخه وکارې او د دې هیوادونو بازارونه تر خپلې ولکې لاندې راولي. همدا ډول دا دوه اقتصادي زبرځواکه هڅه کوي، چې پر چيني، افریقایي، ویتنامي او هندي توکو تعرفې لوړې کړي، تر څو خپل کورني تولیدات له حتمي ماتې څخه وژغوري.

په شتمنو هیوادونو کې د مالوچو کروندگر، هر کال ۳ میلیارډه ډالره سبسایډي تر لاسه کوي. دا سبسایډي لامل کیږي، چې په نړیوالو بازارونو کې د مالوچینو توکو بېې په سلو کې ۲۵ راتیټې شي او شتمن هیوادونه په آسانی سره د بیوزلو هیوادونو بازارونه، چې کروندگرو ته سبسایډي نشي ورکولای، د "مشروع سیالۍ" او د آزاد بازار تر نامه لاندې تر نیواک لاندې ونیسي. سبسایډي لامل کیږي، چې بیوزله هیوادونه له شتمنو هیوادونو سره د سیالۍ په بهیر کې له ماتې سره مخ شي او خپلې کروندې پر بهرنیو شرکتونو وپلوري. امریکا دا مهال هر کال خپلو کروندگرو ته په سلو کې ۵۳ سبسایډي ورکوي. د امریکا اوسني قوانین دې هیواد ته اجازه ورکوي، چې هر کال خپل کرنیز سکتور ته ۲۲،۷ میلیارده ډالره سبسایډي ورکړي. دې هیواد په ۲۰۰۵ کال کې خپل کرنیز سکتور ته ۱۹،۶ میلیارده ډالره سبسایډي ورکړه. دا سبسایډي لامل کیږي چې د برازیل، چین او هند کرنیز سکتور، چې د نړۍ په سلو کې ۶۳ کروندگر لري، له ننگونې سره مخامخ کړي.

آزاد بازار، دموکراسي که زورواکي؟؟

امریکايي اقتصاد پوه میلټن فریډمن، چې د آزاد بازار معاصر تیوریسن گڼل کیده، هغه وخت په متحدو ایالتونو او انگلستان کې شهرت وموند، چې په چلی کې یې د آزاد بازار تیوري گانې پلي کړې.

د فریډمن تیوري ګانې په ټولیزه توګه د آزاد بازار پراختیا، خصوصي کول، په اقتصادي چارو کې د دولت د مداخلې مخه نیول، د ګمرکي تعرفو له منځه وړل، د نړیوال بانک، د پیسو نړیوال صندوق او د سوداګرۍ د نړیوال سازمان د سیاستونو پلي کول رانغاړي.

فریډمن، د تور بازار او د نشه ای توکو د قانوني کیدو پلوي و. هغه په دې اند و، چې آزاد بازار د فردي آزادۍ د پراختیا اصلي فکتور ګڼل کیږي او باید د آزاد بازار د اصولو پر بنسټ د هیڅا فردي آزادي و نه خپل شي. فریډمن په "پانګوالي او آزادي" نومي کتاب کې لیکي، چې سود او ګټه د دموکراسۍ اصلي جوهر دی او کوم دولت، چې د آزاد بازار ضد سیاستونه غوره کړي، یو دموکراتیک دولت نه ګڼل کیږي. له همدې امله نوموړي د امریکایي شرکتونو او د بریتانیې د وسلو جوړونې ستر شرکت BAE (دې شرکت د کودتا په درشل کې د پینوشې بانکي حساب ته یو ملیون پونډه ولېږدول) او د دیکتاتور پینوشې د کودتا په مرسته د آلمند دموکراتیک دولت، چې د چيلي په سلو کې ۶۵ خلکو رایه یې لاس ته راوړې وه، ږنګ کړ، تر څو امریکایي شرکتونه وکړای شي د "دموکراسۍ" له "جوهر" څخه ستره ګټه پورته کړي!!

په ۱۹۷۳ کال کې، کله چې پینوشې واک ته ورسید، په چيلي کې د وزګارتیا کچه په سلو کې ۴،۳ وه. د فریډمن د آزاد بازار د سیاستونو له پلي کولو وروسته په ۱۹۸۳ کال کې په دې هیواد کې د وزګارتیا کچه په سلو کې ۲۲ ته ورسیده او د واقعي مزد کچه په سلو کې ۴۰ راټیټه شوه. په ۱۹۷۰ ام کال کې د چيلي په سلو کې ۲۰ خلکو په بیوزلۍ کې ژوند کاوه، خو په ۱۹۹۰ کال کې، کله چې پینوشې د واک له ګدۍ څخه راکښته شو، په چيلي کې د بیوزلو وګړو کچه دوه برابره شوې وه او په سلو کې خلوبښت خلکو په بیوزلۍ کې ژوند کاوه.

د دې اقتصادي ناورین لامل دا و، چې پینوشې د میلټن فریډمن په لارښودنې سره دولتي اقتصاد په خصوصي اقتصاد واړاوه او د نهو کالو په موده کې یې د تقاعد سیستم خصوصي کړ، پر شتمنۍ ایزه او سوداګریزه سود یې مالیات لیرې کړل، په دولت کې یې د استخدام مخه ونیوله او ۲۱۲ دولتي صنعتي ټولنې او ۶۶ دولتي بانکونه یې خصوصي کړل. پینوشې په دې منطق سره، چې دولت باید د آزاد بازار په میکانیزم کې لاس و نه وهي، د چيلي اقتصاد یې "پټ لاس" ته پرېښود او ملي بانکونه یې پر بهرنیو پانګوالو د اصلي بیې څخه په سلو کې خلوبښت ارزانه وپلورل. په دې ډول په ۱۹۸۲ او ۱۹۸۳ کلونو کې د چيلي د ناخالصه ملي عاید کچه په سلو کې ۱۹ راټیټه شوه.

په افغانستان کې هم دا وخت د ځینو پانګوالو او سوداګرو او د پانګوالۍ د اقتصادي تیوريسنانو لخوا د فریډمن د تیوري ګانو د دودولو هڅې روانې دي. دا ډله د فریډمن په څیر باور لري، چې له آزاد بازار پرته د دموکراتیکې ټولنې جوړول او د فردي آزادي تامینول ناشوني بریښي او د دموکراتیکې ټولنې د جوړولو لپاره باید آزاد بازار ته لاره پرانیستل شي. د آزاد بازار پلویان چې د نړیوالو مالي ټولنو بشپړه ننگه او ملاتړ له ځانه سره لري، ټینګار کوي چې له آزاد بازار پرته نه دموکراسي شوني ده، نه مدني

ټولنه او نه هم بشري حقوق. دا ډله چې د بروکراتیکو او کمپرادورو پانگوالو او د وتلو سوداګرو په بڼه رامنځ ته شوې، په دې لټه کې ده، چې د دموکراسۍ، بشري حقونو او فردي آزادۍ په نامه د افغانستان پر اقتصاد خپله واچوي او د هیواد اقتصاد، مافیایي اقتصاد لور ته وکارې.

د آزاد بازار پلویان په دې اند دي، چې له آزاد بازار پرته، د دموکراسۍ د پراختیا لپاره هڅې، ترکستان ته د تللو مانا لري او هیڅ ډول پایله به ورنکړي. دا پانگوال او سوداګر چې د لویدیځو شرکتونو د دلالانو په توګه په افغانستان کې فعالیت کوي، په دې لټه کې دي، چې پر تولیدي وسایلو د ټولنیز مالکیت پر ځای خصوصي مالکیت واکمن کړي. تر دې مهاله په افغانستان کې د امپریالیستي پانګو پیاوړي اقتصادي دلالان، چې د لویدیځ لوټمارې کمپنۍ ورباندې ډډه ووهي، رامنځ ته شوي نه دي. امپریالیستان هڅه کوي، چې د پانګې په صادرولو سره له ملی بورژوازی او ارضي ملاکانو څخه کمپرادوره (دلاله) طبقه رامنځ ته کړي. اختلاس کوونکي، د نشه ای توکو قاچاقچیان، د انجورګانو مشران، د ځمکې مافیا او جاسوسان هغه کسان دي، چې امپریالیستان په لټه کې دي د کمپرادورې طبقې په بڼه یې رامنځ ته کړي.

که چیرې له دموکراسۍ څخه موخه د ټولنې پر ډیرې برخې د څو تنو پانگوالو واکمني وي، بې له شکه چې دا سوداګر او پانگوال او تیوریسنان یې په حق دي او که چیرې له دموکراسۍ څخه موخه پر تولیدي وسایلو د ټولنې د ډیرې برخې واکمني وي، نو دا استثمارونکي پانگوال او سوداګر د ترکستان په لاره پل وهي. دا سوداګر په لټه کې دي، چې شخصي، ټولنیز او خصوصي مالکیت سره ګډ کړي، تر څو په دې توګه د ټولنې په ویرولو سره خصوصي اقتصاد د خلکو پر ژوند واکمن کړي او د سوسیالیستي اقتصاد مخه ونیسي.

پانگوالان، د دې لپاره چې کارګران او زیارکېنان استثمار کړي ادعا کوي، چې سوسیالیستي اقتصاد له انساني طبیعت سره اړخ نه لګوي او د بشري حقونو څپونکی دی. په داسې حال کې چې، سوسیالیستي اقتصاد، چې پر تولیدي وسایلو د ټولنیز مالکیت واکمني څرګندوي، نه پر استثمار ولاړ دی؛ نه د زیارکېنانو بشري حقوق څپي؛ نه په ټولنه کې دموکراسۍ ټکنی کوي او نه هم فردي آزادي له منځه وړي. بر خلاف دا د پانگوالو زیښونکی اقتصاد (آزاد بازار) دی، چې بشري حقوق، دموکراسي او فردي آزادي څپي او د هوساینې پر ځای بدمرغي زیږوي.

د آزاد بازار منځپانګه په ښکاره توګه ښکاره کوي، چې پانگوالو ته نه انساني ارزښتونه مهم دي؛ نه د زیارکېنانو هوساینه؛ نه برابری او عدالت او نه هم دموکراسي او انساني حقوق. څه چې پانگوالو ته په آزاد بازار کې تر ټولو لوی ارزښت ګڼل کیږي؛ سود او ګټه ده او له همدې امله سود د خپلې "مدني ټولنې" او کاذبې دموکراسۍ اصلي جوهر ګڼي.

هغه هیوادونه چې پخوا په دولتي او آن سوسیالیستي وزمه اقتصاد سره اداره کیدل، وروسته له دې چې د بازار اقتصاد ته یې مخه کړه، د بیو د لوړوالي، مافیا، اعتیاد، بدلېدنې، اخلاقي انحطاط، د طبقاتي

توپرونو سیوا کیدنې، د پیریدلو د ځواک ټیټیدنې، د کاري ځواک ټیټنې او د میرمنو له پلورلو سره مخ شول، چې دا په ښکاره توګه د آزاد بازار ځپونکې منځپانګه څرګندوي.

دا وخت یوازې په دوبي کې د ختیځې اروپا ۵ زره ښځې په بدلمنۍ بوختې دي. په آلمان کې د ۲۰۰۶ کال د فوټبال د نړیوالې سیالۍ پر مهال دې کوربه هیواد په زرګونو فاحشې د بدلمنۍ د سوداګرۍ په موخه له ختیځې اروپا څخه راوبللې. همدا ډول د انسان پلورونکي مافیا لخوا د خلیج په څنډې کې پر زرګونو روسی پيغلو او میرمنو سوداګري کيږي، چې دا ټول د آزاد بازار اقتصاد ته د ستیندو ناوړه پایله ده.

په آزاد بازار کې پانګوال کولای شي د خصوصي ګټو لپاره زرګونه زیارکښان د تولیدي ماشینونو تر شا ودروي او له کاري ځواک څخه یې ګټه پورته کړي. په یوې ټولنه کې چې زرګونه تنه د یو کس د ګټو لپاره کار وکړي، په کوم منطق سره ویلای شو چې په دې ټولنه یا اقتصادي نظام کې د بشري حقوقو، فردې آزادۍ او د دموکراسۍ درناوی کیږي او زیارکښان له آزادۍ څخه برخمن دي؟ په آزاد بازار کې پانګوالان کولای شي، زرګونه کارګران له کارخانو څخه وشړي او هر کله چې د پانګوالو کارخانې د لاشعوره اقتصاد له امله له تاوان سره مخ شي، بې له کومه څنډه زرګونه کارګران وزګاروي او باید د "پټ لاس" د ثنوي تاوان او زیان کارګران وزغمي.

په دې وروستیو کې د امریکا د موټر جوړونې جنرال موټرز شرکت اعلان وکړ، چې په نړیوالو بازارونو کې د جنرال موټرز موټرونو ته د تقاضا د کموالي له امله په پام کې لري، دیرش زره کارګران وزګار کړي او په نورو هیوادونو کې خپلې شپږ کارخانې وتړي. د جنرال موټرز شرکت دا کړنه د دې څرګندوي کوي، چې په آزاد بازار کې د کارګرانو (د ټولنې ډیری برخه) آن د کار حق هم د پانګوالو په لاس کې دی او هر وخت چې وغواړي کولای شي دا حق له کارګرانو او زیارکښانو څخه واخلي.

آیا څرنگه چې د آزاد بازار دلالت ادعا کوي، چې له آزاد بازار پرته دموکراسي ناشوني ده، واقعاً هم دا اقتصاد له بشري حقوقو، فردې آزادۍ او انساني ارزښتونو سره اړخ لګوي؟؟

په ټولیزه توګه ویلی شو چې فریدمن د پانګوالو د دموکراسۍ څخه تر ټولو دقیق او رښتینی تعریف کړی دی. د پانګوالو د دموکراسۍ جوهر سود دی او دموکراسي بې له سوده مانا نلري. د امریکا د متحدو ایالتونو د ۲۰۰۴ کال د ولس مشرۍ ټولټاکنو جوتنه کړه، چې په رښتیا هم سود د امپریالیستي هیوادونو تر ټولو لویه دموکراسي ګڼل کیږي. په دې ټولټاکنو کې څه باندې ۶۰۰ ملیون ډالره د بوش او کري لخوا مصرف شول، چې ۵۰ امریکایي کمپنیو دا مصرف په غاړه اخیستی و. د بوش په بریا کې تر ټولو رغنده ونډه د امریکا د وسلې جوړونې شرکتونو درلوده. دا څرګندوي، چې په آزاد بازار کې دموکراسي !! د کمپنیو په ملاتړ شکل مومي او د سینګار شوې دموکراسۍ تر شا د کمپنیو زورواکي واک چلوي.

آزاد بازار، د وسله ایزه سیالیو بازار

د ګارډین ورځپاڼې د ۲۰۰۷ کال د فبروري په ۲۲ رپوټ ورکړ چې د بریتانیا د وسلې جوړونې سترې کارخانې BAE Systems کلنې خالص سود په ۲۰۰۶ کال کې په سلو کې ۴۰ زیاتوالی موندلی دی. په ۲۰۰۶ کال کې د دې کمپنۍ سود ۱،۰۵۴ ملیارد پونډو ته ورسید، چې د ۱۳،۸ ملیارد پونډو وسلو له پلورلو څخه لاس ته راغلی دی. ګارډین لیکي، چې دا سود د افغانستان او عراق د جګړې له پیل وروسته د امریکا د وسله ایزې سوداګرۍ له غوړیدو څخه تر لاسه شوی دی. د دې شرکت چارواکي له دې امله چې د امریکا د وسلو مارکیټ ښه تود دی، ډیر خوشحاله ښکاري او وایي چې ۲۰۰۷ کال به هم دې شرکت ته د بریالیتوب کال وي. د BAE Systems شرکت یوه چارواکي په ویاړ سره ویلي چې د کمپنۍ ارزښت یې د امریکا د سوداګرۍ له امله لوړ شوی دی!!

بغداد او کابل هغه دوه نومونه دي، چې په اوږدو سره یې د وسلو جوړونو کمپنیو د مالکانو او د آزاد بازار د دلالتونو پر شونډو مسکا لیدل کیږي. د Systems Bofors وسلې جوړونې شرکت ویاند کریستر هنبک په خوښۍ سره ویلي دي، چې د عراق جګړه د وسلو د تولید لپاره یو رنسانس و. همدا ډول د ۲۰۰۷ کال د مارچ میاشتې په نیمايي کې رسمي رپوټونه ښکاره کوي، چې د سویډنې وسلو صادرولو یو بی ساری ریکارډ ټینګ کړی دی. په ۲۰۰۶ کال کې د سویډنې وسلو صادراتو په سلو کې ۲۰ ډیروالی وموند او ۲۰ ملیارډه سویډني کرونو ته ورسید. په ټولیزه توګه له ۲۰۰۲ څخه تر ۲۰۰۷ کاله پورې د سویډن د وسلو د صادراتو کچې څه د باندې دوه برابره زیاتوالی وموند. سویډن دا وخت د نړۍ ۵۰ هیوادونو ته، چې ۱۶ یې د عراق په نیواک کې ونډه لري، وسله صادروي.

د وسلو جوړونې شرکتونه د آزاد بازار له اقتصاد سره سم، په دې سیالۍ کې کوم برید او پوله نه پیژني. د سویډن د وسلې جوړونې شرکت دا وخت د کابل، بغداد، کشمیر، فلسطین، پاکستان، هند، اسرائیل او چین بازارونو ته وسله صادروي.

د امریکا د بهرنیو چارو وزیرې کاندولیزا رایس د ۲۰۰۷ کال د اګست په ۲ نیټه وویل چې په راتلونکو لسو کلونو کې به سعودي عربستان، مصر، کویت، بحرین، قطر، عمان او عربی اماراتو ته د دې هیواد د وسلو د صادراتو کچه ۴۶ ملیاردو ډالرو ته ورسېږي. همدا ډول د اګست په ۱۵ نیټه واشنګټن، اسرائیل ته د خپلو پوځي مرستو کچه لوړه کړه او ټاکل شوې ده په راتلونکو لسو کلونو کې د دې مرستو کچه ۳۰ ملیاردو ډالرو ته ورسېږي. متحدو ایالتونو له دویمې نړیوالې جګړې وروسته په تیرو ۴۰ کلونو کې پر پوځي تولیداتو ۱۰ زره ملیارده ډالره لګولي دي.

په ورته وخت کې پاریس له طرابلس سره یو مهم تړون لاسلیک کړی، چې په دې توګه به د دې هیواد دوه شرکتونه ۲۹۶ ملیونه یورو وسله په طرابلس خرڅه کړي. له دې تړون سره سم د فرانسې ولسمشر نیکلا سرکوزي په حیرانتیا سره ویلي دي، چې دا ځل به په کومه پلمه پرې نیوکه وشي، د فرانسوي شرکتونو د ګټې په موخه کار کول؟ د وسله ایزو صنایعو د پلاوي یو ویاند د ۲۰۰۶ کال د

سپتامبر په ۱۸ څرگنده کړه چې فرانسه باید په ۲۰۰۷ کال کې ۶ ملیارده یورو وسله بهر ته صادره کړي، په داسې حال کې چې په ۲۰۰۴ کې دا کچه ۳/۳۸ ملیاردو یورو ته رسیده.

د نړۍ په تاریخ کې هیڅکله په دې کچه وسله ایزه سوداګرۍ غوړیدلې نه وه، ښایي په ۲۰۰۶ کال کې د نړۍ وسله ایزه لګښتونه د ۱۰۵۸/۹ ملیارد ډالره بې ساری شمیرې ته رسیدلي وي.

د امریکا د اردو لوي درستیز دنيس ريمر د وسلو له پرمختللي تکنالوژۍ څخه د خوښۍ په ښودلو سره داسې وړاندوینه کوي: "کله چې دښمن د جګړې په ډګر کې خپله کوچنۍ ګوته وڅوځوي، زموږ ټول سرتیري به له دې کار څخه خبر وي او په بېرته دښمن کیش او مات کړي." سره له دې چې د وسلو ټکنالوژۍ وده کړې ده او د امپریالیستي چارواکو په وینا اوس امپریالیستان کولای شي په آسانی سره خپل دښمنان وڅپي، بیا هم د آزاد بازار په اډانه کې ورځ تر بلې د وسلو سوداګرۍ غوړیږي او په دې موخه امپریالیستانو د اسامه بن لادن تر لارښودنې لاندې د "تره ګرۍ نړیوال شرکت" جوړ کړی دی، تر څو د نورو امپریالیستي موخو تر څنګ د کمپینو په غوړیدو کې هم مرسته وکړي.

د وسلو جوړولو شرکتونو مدیران وایي چې د وسلې جوړونې شرکتونه او دولتونه یو بل ته اړتیا لري. دولتونه اړ دي چې د خپلې اړتیا وسلې له دې شرکتونو څخه پوره کړي او شرکتونه هم د دولت لپاره د کار او کورني ناخالص تولید د ودې زمینه برابروي!!

له همدې امله امپریالیستانو ته د اقتصاد بازار د منځپانګې له مخې دا ارزښت نلري، چې د دې پوځي وسایلو په تولید سره به په نړۍ کې څه ناوړینونه رامنځ ته شي، څه چې د دې وسلو په تولید کې ارزښت لري، سود او ګټه ده، چې د امپریالیستي دموکراسۍ جوهر جوړوي.

د ساري په توګه له دې وسلو څخه یو یې هم ګنګوري بمونه دي، چې د یو آلماني شرکت لخوا تولیدیږي. دا ګنګوري بمونه، ۷۲ بمونه لري. پر لبنان د اسرائیل د یرغل پر مهال د ګنګوري بمونو ناوړین د نړیوالو پام ځان ته راواړوه. د ملګرو ملتونو د رپوټ له مخې د لبنان په جګړه کې لا یو ملیون ګنګوري بمونه کرل شوي پاتې دي. په داسې حال کې چې ۱ ملیون ګنګوري بمونه د لبنان په سویل کې کرل شوي دي او د لبنانیانو ژوند ګواښي، د سویل د دفاع وزیر وایي چې باید یواځې د ناانساني وسلو د تولید مخنیوی وشي، په داسې حال کې چې زموږ ګنګوري بمونه انساني دي او انسانانو ته کوم تاوان نه رسوي!!!

همدا ډول دا مهال په افغانستان کې هره میاشت ۱۰۰ کسان د ناچاودیدلو بمونو له امله ټپي او وژل کیږي او انګلیسي سرتیري خپلې ترموباریک ډوله نوې تولید شوې وسلې زموږ په خاوره کې آزمايوي.

آزاد بازار، د بیوزلۍ پراختیا

آزاد بازار، د خلکو پر ژوند د پیسو قانون واکمنوي او انساني ارزښتونو ته بازاری ښه ورکوي. په آزاد بازار کې کارګران د ماشینونو برخه ګرځي او په ټولنه کې منځنۍ طبقې له منځه ځي او د شتمنو او بیوزلو تر منځ طبقاتي توپیرونه سیوا کیږي. په دې اقتصادي نظام کې په ظاهره اقتصادي قوانین واکمن

دي، خو پر بازار اقتصادي انارشيزم، چې د پانگوالو په ګټه دی، واکمني لري. لوي شرکتونه د انحصار له لارې واړه او ملي شرکتونه دیوالي کوي؛ لوی پانگوال، کوچني پانگوال له تولید څخه کارې؛ لویې صنعتي کارخانې، کوچنۍ کارخانې ړنگوي؛ بهرني شرکتونه، ملي شرکتونه پیري او په پای کې د صنعت، سوداګرۍ او تولید کنټرول د بانکونو لاس ته لویږي. دا اقتصادي نظام پانگوالو ته زمینه برابروي، چې د ټولنې د اربابانو په توګه، درې ګونې قواوې، دموکراسي او مدني ټولنه په خپل کنټرول کې ونیسي او د استثماری موخو د تر لاسه کولو لپاره پر نړۍ د واکمنیدو په فکر کې ولویږي. پر نړۍ واکمنیدل، لامل کیږي چې د دې اربابانو ګټې له یوه بل سره متضادې واقع شي او له همدې امله د نیمه پانگوالو هیوادونو د بازارونو، اومه موادو او ارزانه کاري ځواک د لاس ته راوړلو پر سر د اقتصادي اربابانو تر منځ سیالي پیل کیږي او پای یې وسله والې سیالۍ ته رسیږي، چې د ډله ایزه وژنو، بیولوژیکي او اټمي وسلو له تولید سره سم نړیوالو جګړو ته لاره پرانیزي. تیرې لومړۍ او دویمې نړیوالې جګړې له همدې سیالۍ له امله رامنځ ته شوې، چې د پراخې ویجاړۍ او اټمي وسلو د کارونې تر څنګ، ملیونونه انسانان یې بلهاري کړل.

څرنګه چې مخکې وویل شول، هرکله چې د هیوادونو په اقتصاد کې لویې صنعتي کارخانې ورګډیږي، منځنۍ طبقې له منځه ځي او په دې توګه د کوچنیو ملکیتونو مالکان په کاري ځواک بدل او د پرولترانو یوه لویه طبقه رامنځ ته کیږي. د بازار اقتصاد لامل کیږي، چې په ټولنه کې په ټولیزه توګه دوه طبقې راڅرګندې شي: پرولتره طبقه، چې د ټولنې ډیری برخه جوړوي او پانگواله طبقه چې سلنه یې د کارګرانو په پرتله آن د شمیرلو وړ نه ګڼل کیږي. په دې اقتصادي نظام کې د تولید د وسایلو مالکیت د پانگوالې طبقې په لاس کې وي او پرولتره طبقه د کارګر په توګه خپل کاري ځواک پانگوالو ته پلوري. د کارګرانو په زیښاک سره پانگوالان اضافي ارزش لاس ته راوړي او په دې ډول د پانگوالو پانګه ورځ تر بلې سیوا او کارګران لا بیوزله کیږي.

په آزاد بازار کې د مادي نعمتونو او د عوایدو ویش په ډیر ناعادلانه توګه تر سره کیږي. د نړیوال بانک (د امپریالیزم د مالي الیګارشي یوه څانګه) اقتصاد پوه، برانکو ملانوویچ په یوې ارزونې کې لیکي، چې د نړۍ په سلو کې یو بډای د نړۍ په سلو کې د ۷۵ بیوزلو خلکو عاید لري. په ۱۹۹۳ کال کې په سلو کې د پنځو شتمنو د منځني عاید کچه په سلو کې د پنځو بیوزلو د منځني عاید ۱۱۴ برابره وه. حال دا چې په ۱۹۸۸ زیږدیز کال کې دا کچه ۷۸ برابره وه. دا شمیرنې ښکاره کوي، چې په دې موده کې د بیوزلو ۵٪ خلکو د خپل واقعي عاید ۲۵٪ له لاسه ورکړی دی، په داسې حال کې چې په دې موده کې د ۲۰٪ شتمنو کسانو عاید ۱۲ برابره ډیر شوی دی.

همدا ډول آزاد بازار لامل شوی دی، چې شتمن هیوادونه لا شتمن او بیوزله هیوادونه لا بیوزله شي. د ملګرو ملتونو د انساني پراختیا وروستی رپوټ څرګندوي، چې په متحدو ایالتونو کې د ۲۵ شتمنو کسانو عاید په نړۍ کې د دوو میلیاردو کسانو له عاید سره همغاړیتوب لري. په ۱۸۲۰ کال کې د

لويديځې اروپا سرانه عايد د افريقا د سرانه عايد درې برابره و، حال دا چې په ۱۹۹۰ لسيزې کې دا کچه په سلو کې ۱۳ ته ورسیده. همدا ډول دا وخت د نړۍ ۴۹ بيوزله هيوادونه د نړۍ ۱٪ سوداګري په لاس کې لري او ۵۴ هيوادونه د ۱۹۹۰ لسيزې په پرتله بيوزله شوي دي؛ په ۲۱ هيوادونو کې ډيري وګړي د لوړې وروستۍ کچې ته رسيدلي دي؛ په ۱۴ هيوادونو کې زيات شمير ماشومان له پنځه کلنې وړاندي مري او په ۳۴ هيوادونو کې د ژوندانه د هيلې کچه راتپته شوې ده.

د آزاد بازار ملاتړ کوونکي په دې لټه کې دي، چې د امريکا د متحدو ايالتونو اقتصاد د يو بريالي آزاد بازار اقتصاد په توګه د مخ په ودې هيوادونو خلکو ته د ښې بيلګې په توګه ورښکاره کړي. حال دا چې په امريکا کې همدا اقتصاد لامل شوی دی، چې د طبقاتي توپيرونو کچه ورځ تر بلې سيوا شي او خلک لا د بيوزلۍ لورې ته وکارل شي. شميرنې ښکاره کوي چې په ۲۰۰۲ کال کې د امريکا په متحدو ايالتونو کې ۳۴،۶ مليونه وګړو (د امريکا د نفوس ۱۲،۱٪) د بيوزلۍ د کړښې لاندې ژوند کاوه (په امريکا کې د بيوزلۍ د کړښې کچه په ورځ کې ۱۲،۶ ډالره ده). په همدې توګه په متحدو ايالتونو کې په ۲۰۰۱ کال کې په سلو کې ۳۵،۲ شپږ کلنو تورپوټکو ماشومانو په بيوزلۍ کې ژوند کاوه.

په امريکا کې د عوايدو ویش په ډيره ناعادلانه توګه تر سره کيږي. په ۲۰۰۰ زيږدیز کال کې د امريکا په سلو کې د پنځو شتمنو کورنيو عايد د دې هيواد په سلو کې د شلو بيوزلو کورنيو د عوايدو شپږ برابر و. په اتيايمې لسيزې کې د امريکا د عوايدو په سلو کې اويا، د ۱٪ شتمنو کورنيو په برخه کيده. همدا ډول په ۱۹۹۷ کال کې په امريکا کې د منځني عايد له مخې، د بيوزلو کسانو شميره نژدې ۴۵ مليونو ته رسيدله. په ۱۹۹۵ کال کې د امريکا د متحدو ايالتونو ۱٪ شتمنو کورنيو د دې هيواد په سلو کې ۴۲،۲ ونډه، په سلو کې ۵۵،۷ د پورونو سندونه او په سلو کې ۳۶،۹ ناکورنۍ شتمنۍ په واک کې درلودله.

آزاد بازار، د ټولنيزو ملکيتونو خصوصي کيدنه

آزاد بازار له خصوصي کيدو سره پيل کيږي. په هغو هيوادونو کې چې دولتي او يا مختلط اقتصاد واکمن وي، د دولتي تصديو او بانکونو او خدماتي سکتورونو خصوصي کيدل په دې بازار کې يوه لويه ستونزه وي، چې د بهرنيو پانګوالو او امپرياليستي مالي اليګارشي لخوا په آسانۍ سره حل کيدای شي. له هغه ځايه چې مخ په ودې هيوادونه د پانګې لږوالي سره مخ دي، يوازې بهرني شرکتونه کولای شي دولتي ملکيتونه وپيري. د آزاد بازار پلويان هڅه کوي، چې په دولتي تصديو کې د درغلۍ او فساد په تبليغولو سره دولتي تثبيت شوي قيمتونه د بازار پر قيمتونو واړوي او تصديانې د دولت له لاسه وکاري. د قيمتونو له بازاړي کولو سره کومې پيسې، چې حکومتي چارواکي د فساد له لارې په جيب وهي، د بيو په لوړوالي سره د بازار مالکانو بانکي حسابونو ته ليردول کيږي او د زيبناک زمينه پياوړې کوي. د آزاد بازار پلويان، زيارکښانو سره د خواخوږۍ له امله له دولتي فساد سره مخالف نه دي، بلکې دا

مخالفت د لوټ د څرنګوالي پر سر دی. بازاریان هڅه کوي، چې د خلکو د لوټنې سرچینې له حکومتي چارواکو څخه بازار ته ولیردوي، تر څو د انحصار، احتکار او د زیښناک له لارې خپل جیونه ډک کړي.

څرنګه چې یادونه وشوه، له خصوصي کېدنې سره سم، بې په بی ساري توګه لوړیږي او زیارکښان له ستونزو سره مخامخ کیږي. د ساري په توګه دا وخت څو توکمیزه شرکت ګلوب الګ د افریقا، آسیا او لاتینې امریکا په شپاړس هیوادونو کې د برېښنا په سکتور کې پانګه اچولې او د سیمه ایزو شرکتونو په پیر بوخت دی. په یاد شویو هیوادونو کې د ګلوب الګ شرکت پانګه اچونه د دې پر ځای چې خلکو ته برېښنا په ارزانه بیه برابره کړي، د خصوصي کیدنې بهیر یې ګړندی کړی او د برېښنا بې سیوا شوی دي. له هغه وخته چې د ګلوب الګ شرکت د اوګاندا د برېښنا ملي شبکه پرودلې ده، په دې هیواد کې د برېښنا بیه په سلو کې اویا لوړه شوې ده. همدا ډول کله چې د انرون شرکت د هندوستان د ماهاراشترا ایالت برېښنا وپیرله، په دې ایالت کې د مصرفي برېښنا بیه په سلو کې څلور سوه ډیره شوې ده او په دومنځین جمهوریت کې د برېښنا خصوصي کیدنه لامل شوې ده، چې دولت ۱۳۵ ملیون ډالره له خصوصي شرکتونو پوروی شي.

په نیمه پانګوالو هیوادونو کې د آزاد بازار د دودولو تر شا نړیوال بانک او د پیسو نړیوال صندوق ولاړ دي. دا دوه مالي ټولنې له آسیا پراختیایي بانک سره یو ځای هلې ځلې کوي، چې د دریمې نړۍ په هیوادونو کې ټولنیز مالکیت، پر خصوصي مالکیت واړوي. همدا اوس په افغانستان کې نړیوال بانک د آزاد بازار د پیاوړتیا په موخه بهرنۍ پانګه اچونه له سیاسي اړخه بیمه کړې ده او د دې بانک دوو څانګو "آی ایف سی" او "میګا" د روشن او اریبا مخابراتي شرکتونو ته پورونه برابروي، تر څو د خپلو خدمتونو کړۍ پراخه کړي. له دې پراختیا څخه موخه له افغانستان نه د پانګې ویستل دي، تر څو په دې هیواد کې ملي پانګه تراکم ونکړي او اقتصاد د بهرنۍ پانګې اچونې په لاس کې ښکیل پاتې شي. نړیوال بانک او د پیسو نړیوال صندوق د ۱۹۹۰-۱۹۸۲ کلونو په منځ کې ۲۴۰۰ ملیارده ډالره له یوزلو هیوادونو څخه د بهرنیو پانګو له لارې شتمنو هیوادونو ته لیردولي دي او دا لړۍ لا دوام لري.

آزاد بازار او مالي الیګارشي

نړیوال بانک، د پیسو نړیوال صندوق او د نړیوالې سوداګرۍ سازمان د امپریالیستي مالي الیګارشي په توګه هلې ځلې کوي، چې د هیوادونو اقتصاد د امریکا او نورو امپریالیستي هیوادونو په منګولو کې ښکیل او په دې موخه تل له زورواکو دولتونو څخه ننګه او ملاتړ وکړي.

له ۱۹۵۰ کال راپدېخوا د برتون وودز ټولنو، په ځانګړي توګه په سویلي امریکا کې د دموکراتیکه او ولسي دولتونو پر ځای له ولس دښمنه دولتونو څخه ملاتړ کړی دی. همدا لامل دی چې په دې وروستیو کې د ونزوېلا پوپولېست ولسمشر څرګنده کړې، چې په پام کې لري له دې دوو امریکایي امپریالیستي ټولنو څخه ووځي او پر ځای به یې د لاتینې امریکا له نورو هیوادونو سره د سویل بانک

جوړ کړي. په همدې توګه د اکوادور ولسمشر رافائل کوره آ (Rafael Correa) ویلي دي، چې په دې ټولنو به د خپل هیواد مالي ډډه کمه کړي او بولیویا هم په ډاګه ویلي دي، چې نور د نړیوال بانک "د پانګې اچونې د اختلافاتو د سپیناوي ټولنه" په رسمیت نه پیژني.

نړیوال بانک او د پیسو نړیوال صندوق نژدې ۳۰ کاله د نیکاراګوې په دیکتاتور، آناستازيو سوموزا څخه ننگه وکړه، چې دې ملاتړ د نوموړي تر ړنګیدو (۱۹۷۹) پوری دوام وموند. په ګواتیمالا کې دې دوو ټولنو د ژاکوبو آربنز له پرمختللي دولت سره پریکون وکړ او په بیرې یې د پوځیانو له هغې باندې څخه ننگه وکړه، چې دا پرمختللی دولت یې ړنګ کړ.

همدا ډول نړیوال بانک او د پیسو نړیوال صندوق په لاتینې امریکا کې د هغه دموکراتیکه حکومتونو په وړاندې خنډونه جوړول، چې هڅه یې کوله ټولنیزه نابرابري کمه کړي او خپل هیوادونه له اقتصادي پلوه پر پښو ودروي. په ۱۹۵۸ کال کې یې د برازیل ولسمشر جوساینو کوبیتزچک سره، چې د پیسو نړیوال صندوق شرطونه یې نه وو منلي، مخالفت وکړ او د هغه له ځای ناستي خوئوا ګولارت سره، چې په ۱۹۶۵ کال کې یې د ارضي اصلاحاتو او د نفتو د صنعت د ملي کولو اعلام وکړ، پریکون وکړ. په همدې توګه نړیوال بانک او د پیسو نړیوال صندوق وروسته له هغې په چيلي کې خپل فعالیتونه بیا پیل کړل، چې د سالوادور آلنده دولت ړنګ (۱۹۷۳) شو.

د ۱۹۷۶ کال په مارچ میاشت کې د پیسو نړیوال صندوق په آرژانتین کې له جنرال جورج ویللا څخه ملاتړ وکړ او د ۲۰۰۲ کال د اپریل په میاشت کې د پیسو نړیوال صندوق او نړیوال بانک هغه دوه لومړنۍ مالي ټولنې وې، چې د امریکا او اسپانیا په مرسته یې د هوګو چاويز په وړاندې له کودتا څخه زیږیدلي لنډمهاله دولت سره د مرستې اعلان وکړ.

نړیوال بانک او د پیسو نړیوال صندوق په عمدي توګه د سویلي امریکا او نور بیوزله هیوادونه د پورو کیدو لورې ته کاږي. د ۱۹۷۰ او ۱۹۸۲ کلونو تر منځ د دې هیوادونو بهرني پورونه له ۱۶ میلیارد ډالرو څخه ۱۷۸ میلیارد ډالرو ته ورسیدل.

وروسته له دې چې ضیاء الحق په پاکستان کې واک ته ورسید، د پیسو نړیوال صندوق او نورو مالي ټولنو سره یې په ۱۹۸۸ میلادي کال کې یو تړون لاسلیک کړ، چې له مخه یې د پاکستان دولت ژمنه کړې وه، خپل اقتصاد به د آزاد بازار په اډانه کې تنظیم کړي. آی ایم ایف او نورو مالي ټولنو تر ۱۹۹۹ کال پورې تل دا شکایت کاوه، چې پاکستان له خپلې ژمنې سره سم د آزاد بازار په لورې نه درومي. خو کله چې پرویز مشرف په ۱۹۹۹ کال کې د پوځي کودتا له لارې واک ته ورسید، د آزاد بازار سیاست یې په چټکۍ سره پلي کړ.

په پاکستان کې د آزاد بازار د سیاست له پلي کیدو سره د بیوزلۍ کچه په بی ساري توګه سیوا شوې ده. پاکستانی اقتصادپوهان وايي، چې د پاکستان له خپلواکۍ (۱۹۴۷) وروسته دا د بیوزلۍ تر ټولو

شرمونکی کچه گنل کیري. دا وخت په پاکستان کې په سلو کې څه باندې څلویښت کسان د بیوزلی تر کرښې لاندې ژوند کوي، په داسې حال کې چې دا سلنه په ۹۰ لسیزې کې په سلو کې ۱۷ وه. د خصوصي کیدنې سیاست او د ملي بانکونو خرڅلاو، دا هیواد د وزگارتیا له کړکېچ سره مخ کړی دی. په دې وروستیو کې د پاکستان د اورنگاري له سکتور څخه ۳۰۰۰۰ کسان وزگار شول؛ د بریښنا بیه په تیره لسیزه کې لس برابره لوړه شوې ده؛ د هغه ۱۴ صنعتي څانگو څخه چې د ۸۰ لسیزې راپدېخوا خصوصي شوې دي، یوازې دوه سکتورونو یې نسبتاً وده کړې ده او په درې سکتورونو کې د ودې کچه ټیټه شوې او په نهو سکتورونو کې کوم بدلون نه دی راغلی. همدا ډول د بازار اقتصاد د پاکستان د کرنې سکتور، چې د دې هیواد ۷۰٪ کاري ځواک په کې بوخت دی، له زیان سره مخ کړی دی. لویو کروندګرو ته سبسایډي په خپل ځای پاتې ده او د نیستمونو کروندګرو سبسایډي له منځه وړل شوې ده.

دې اقتصادي ناورین په پاکستان کې د زیارکښانو غبرګونونه راپارولي دي او د خصوصي کیدنې پر ضد غورځنګونه ورځ تر بلې سیوا کیري. په دې هیواد کې د خصوصي کیدنې پر ضد اعتراضونه تر دې کچه رسیدلي دي، چې آن د سترې محکمې قاضي القضاات هم د جنرال پرویز مشرف لخوا د نورو چارو تر څنګ د خصوصي کیدنې د مخالفت له امله له دندې ګوښه کړای شو. د پاکستان قاضي القضاات افتخار محمد چوهدري په دې وروستیو کې د دې هیواد تر ټولو سترې پولاد جوړونې کارخانې د خصوصي کیدو پر ضد حکم ورکړی و. ټاکل شوې وه چې دا کارخانه د پاکستان د لومړي وزیر شوکت عزیز پر یوه ملګري وپلورل شي.

د درېمې نړۍ (نیمه پانګوالو) هیوادونو ته د نړیوال بانک او د پیسو د نړیوال صندوق پورونه لامل کیري، چې دا هیوادونه پوروري او له اقتصادي کړکېچ سره مخ شي. پاکستان دا مهال له مالي ټولنو څخه ۳۶ میلیارده ډالره پورې دی. دا پورونه لامل کیري، چې دولتونه د ټولنیزو لګښتونو کچه راټیټه کړي او د روغتیا، ښوونې او نورو ټولنیزو خدمتونو په خصوصي کولو پیل وکړي او دا خصوصي کیدنه لامل کیري، چې طبقاتي نابرابری د خلکو په منځ کې سیوا شي.

په چین او هند کې، چې د پانګوالو ټولنو لخوا د ګړندې اقتصادي ودې هیوادونه شمیرل کیري، د خصوصي کولو له امله نابرابري په چټکتیا سره مخ په وړاندې درومي. په هند کې د ګړندي اقتصادي ودې ډیره ګټه د دې هیواد د ۲۰٪ شتمنونو کسانو جیب ته لویري. په داسې حال کې چې ۳۵۰ ملیونه کسان په بیوزلی او ناداری کې ژوند کوي او یوازې په کلکته کې ۲۵۰۰۰۰ ماشومان د واکونو په پیاده رو کې شپه سبا کوي.

"د نړۍ په لویه دموکراسۍ" کې پانګوالان او د آزاد بازار دلالان د دې هیواد له سنتونو او دودونو څخه هم د بېلاینې لپاره کار اخلي. د فوربس خپرونې په ۲۰۰۴ کال کې ولیکل چې د هند په بنگلور ښار کې د یو ۱۵۰۰ کلن دود له مخې دا مهال ۱۵۰۰۰ میرمنې، چې په دالیت کاسټ پورې تړاو لري،

د تشناب پاکولو دنده په غاړه لري . دا میرمنې د سهار له ۶ بجو څخه د شپې تر ۱۱ بجو پورې کار کوي او په ورځ کې له ۳۰ څخه تر ۴۰ هندۍ کلدارې لاس ته راوړي. همدا ډول د دې کاسټ میرمنې د بمبي د فاحشې خانو په سلو کې نوي جوړوي. د آزاد بازار دلالان له دې ناوړه ۱۵۰۰ کلن دود څخه په ګټې اخیستنې سره په میلیاردانو بدل شوي دي. د همدې دودونو څخه په ګټې اخیستلو سره د هندي پانګوالو شمیره له جاپاني پانګوالو څخه سیوا شوې ده او په ۱۹۱ میلیارده ډالریزې پانګې سره یې د آسیا د پانګوالو په لومړي کتار کې ځای نیولی دی. په ۲۰۰۵ او ۲۰۰۶ کلونو کې د نړۍ د میلیاردانو د ودې شمیره په سلو کې ۲۳ وه، په داسې حال کې چې په هند کې د دودونو له برکته دا سلنه ۶۴ وه. په ۲۰۰۶ کال کې د ۱۲۱۰۰۰ دهقانانو ځان وژنه، چې خپلو مالکانو ته یې د پورونو د سپارلو توان نه درلود، د آزاد بازار منځپانګه او د "نړۍ سترې دموکراسۍ" د ټولنیز ژوند وضعیت په ښه توګه ښکاره کوي.

سوسیالېستي اقتصاد د زینبناک پای

د نړۍ په ګوټ ګوټ کې د نیولیبرالېستي او د آزاد بازار اقتصاد په وړاندې د کارګري غورځنګونو په اډانه کې غبرګونونه پیل شوي دي. په سویلي امریکا کې، چې د نړۍ دویمه بیوزله وچه ګڼل کیږي او د متحدو ایالتونو د نیولیبرالېستي اقتصاد ښکیل ده، دا مهال د امپریالېستي سیاستونو په وړاندې د زیارکښانو غورځنګونه ورځ تر بلې غښتلي کیږي، ځکه چې د آزاد بازار اقتصاد د دې بیوزلې وچې زیارکښانو ته له بیوزلې پرته بل څه نه دي ورپه برخه کړي. له همدې امله نن دا لویه وچه د پانګوالۍ اقتصاد په وړاندې راپاڅیدلې او د سوسیالیزم په لور درومي.

د ونزوېلا ولسمشر هوګو چاوېز، چې یو پوپولېست سوسیالېست دی او د اقتصادي نیولیبرالېسم ضد یوه پیژندل شوې څیره ده، وروسته له هغې چې په ۱۹۹۸ زیږدیز کال کې واک ته ورسید، په ۲۰۰۵ کال کې د تعاونیانو شمیره یې ۸۳۷۶۹ ته ورسوله، په داسې حال کې چې له دې مخکې په ونزوېلا کې یوازې ۷۶۲ تعاونیانې وې. په ونزوېلا کې د سوسیالېستي اقتصاد په غوره والي سره د دې هیواد اقتصادي وده په ۲۰۰۴ زیږدیز کال کې د لومړي ځل لپاره ۱۷،۵٪ ته ورسیده. په همدې موده کې د وزګارتیا کچه په سلو کې له ۱۴،۵ څخه ۱۱٪ ته راټیټه شوه.

دا وچه په هڅه کې ده چې د امریکا د متحدو ایالتونو د آزادې سوداګرۍ په وړاندې د مرکسور د تړون په اډانه کې د لاتینې امریکا د هیوادونو یو ګډ اقتصادي او سوداګریز بلاک جوړ کړي. همدا ډول په دې وروستیو کې ونزوېلا او ارژانتین تمه ښودلې ده، چې د IMF او نړیوال بانک د اقتصادي اغیزې د ژغورنې په موخه او د امریکا د مالي ټولنو په وړاندې د "سویل بانک" تر نوم لاندې یوه ګډه مالي ټولنه رامنځ ته کړي.

د آزاد بازار د اقتصاد په وړاندې د لاتینې امریکا د هیوادونو هڅې، دا په څرګنده توګه ښکاره کوي، چې د لاتینې امریکا ډیرۍ هیوادونه، آزاد بازار د طبقاتي توپیرونو د سیوا کیدلو لامل ګڼي او

له همدې کبله د یوویشتمې پېړۍ د سوسیالیسم په لور رهي شوي دي، تر څو د انسانانو زبېښاک ته د پای ټکی کیږي.

کوبا، چې د لاتینې امریکا له انقلابي هیوادونو څخه گڼل کیږي او څه باندې ۵۰ کاله د متحدو ایالتونو د اقتصادي محاصرې لاندې ده، د سویلي امریکا نورو هیوادونو ته د اقتصادي هوساینې ښه بیلگه گڼل کیږي او له همدې کبله هوگو چاويز په کراتو ویلي دي، چې په ونزوېلا کې به د کوبا ورته اقتصادي سیاستونه، چې پر سوسیالیستي اقتصاد ولاړ وي، پلي کړي.

وروسته له دې چې فېل کاسترو په ۱۹۵۹ زیږدیز کال کې واک ته ورسید او په کوبا کې یې سوسیالیستي دولت اعلان کړ، وېې ویل چې کوبا به د گڼو د صادراتي هیواد پر ځای په یو صنعتی هیواد بدل کړي او مادي نعمات به په عادلانه ډول وویشي. نوموړي د ځمکې رفرم تر لاس لاندې ونيو او د کوبا صنعت او کانونه او نور ټولنیز خدمات یې ملي کړل.

د سوسیالیستي دولت په لومړیو کې په کوبا کې د وزگار تیا کچه ډیره لوړه وه؛ نیمايي وگړو بریښنا ته لاسرسی نه درلود؛ له ۶ میلیون کسيزه هیواد څخه درې نیم میلیون تنو د هستوگنې وړ کور نه درلود؛ دا هیواد د روغتیا او ښوونې له جدي ستونزو سره مخ و او په سلو کې ۸۵ کوبایي بزگرانو ځمکې نه درلودې. له سوسیالیستي اقتصاد څخه مخکې د کوبا ټلفن، بریښنا او کرهنه د امریکا د متحدو ایالتونو د کمپنیو په لاس کې وو.

په کوبا کې سوسیالیستي اقتصاد د دې لامل شوی، چې له وړیا درملنې او ښوونې سره سره د کوبا اقتصاد گړندی وده وکړي. د دې هیواد اقتصاد، له اقتصادي کلابندۍ سره سره د ۱۹۹۴ او ۱۹۹۶ کلونو تر منځ په پرله پسې توگه ۷٪، ۰،۷٪؛ ۲،۵٪ او ۷،۸٪ وده درلوده. په کوبا کې د ملي ناخالص تولید په سلو کې ۱۵ د روغتیا او درملنې لپاره لگول کیږي. کوبا هر هستوگنې ته د ډاکترانو د شمیرې له مخې په نړۍ کې دریم ځای لري. د روغتیا نړیوال سازمان له کوبا څخه د روغتیا د ښه خدمتونو له امله تر دې وخته دوه ځل ستاینه کړې ده او دې هیواد ته یې د ښو روغتیايي خدمتونو د برابرولو له کبله د "ټولو ته د روغتیا" مهال ورکړی دی.

د بشري حقوقو سازمان د شمیرنو له مخې په کوبا کې په ۲۰۰۳ کال کې ۳۳۰۰ کسان د ایډز په ناروغۍ اخته وو، چې دا شمېره د امریکا په وچه کې تر ټولو لږه شمېره او په نړۍ کې یې سارې گڼل کیږي. کوبا هڅه کوي چې د بیوټکنالوژۍ صنعت په خپل لومړي صنعت واړوي. له همدې امله د بیوټکنالوژۍ د توکو د صادرولو کچې د ۱۹۸۸ کال په پرتله په ۲۰۰۵ کال کې په سلو کې ۴۲ ډیروالی وموند او ۳۰۰ میلیون ډالرو ته ورسید، حال دا چې په ۱۹۹۸ کال کې دا کچه ۱۳۰ میلیونه ډالره وه.

له سوسیالیستي دولت او اقتصاد وروسته په کوبا کې د ژوندانه د هیلې په زیاتوالي او د مړینې په کموالي کې ډیر لوی پرمختگ تر لاسه شوی دی. د نړیوال روغتیايي سازمان د شمېرو له مخې په کوبا

کې د نارینه او ښځو د ژوندانه د هیلې د کچې انډکس د متحدو ایالتونو له انډکس سره غاړه لگوي او په ترتیب سره ۷۵ او ۸۰ کلونه دي.

له انقلاب وړاندې د کوبا ټولنه د شتمنی پر بنسټ په دې ډول ویشل شوی وه: ۴٪ ممتازه طبقه، ۱۸٪ منځنۍ طبقه او پاتې (۷۸٪) زیارکښې طبقې. خو له انقلاب وروسته منځنۍ طبقه ۵٪ ته راکښته شوه او ممتازه طبقه له منځه ولاړه او په دې ډول طبقاتي توپیر تر ډیره کچه په کوبا کې حل شو.

د ښوونې په برخه کې هم دې سوسیالیست هیواد ډیرې لاس ته راوړنې درلودلې دي. کوبا په نړۍ کې د وگړو په تناسب تر ټولو ډیر ښوونکي لري. دا مهال هرو شلو زده کوونکو ته یو ښوونکی شته؛ له انقلاب څخه مخکې (په ۱۹۵۸ کال کې) د کوبا په سلو کې ۳۰٪ وگړو سواد نه درلود، خو د سوسیالستي اقتصاد له پلي کیدو سره دا کچه په بی سارې توگه راټیټه شوې ده او دا وخت یوازې ۰،۲٪ کسان زده کړه نلري، چې هغه هم ټول د پاڅه عمر کسان دي. همدا ډول په ۱۹۶۰ کال کې په دې هیواد کې په سلو کې ۷ میرمنو کار درلود، چې د شتمنو په کورونو کې به یې کار کاوه، خو اوس د کوبا د پوهاندو ډیرۍ برخه میرمنې جوړوي.

دلته به د کوبا اقتصاد، چې یو سوسیالیستي اقتصاد دی، له هغو هیوادونو سره پرتله کړو، چې نژدې دوه لسیزې وړاندې یې د پانگوالۍ په لاره قدم کښود او د آزاد بازار لاره یې غوره کړه، ترڅو له دې پرتلې څخه وگورو، چې کوم اقتصادي نظام انساني او د ټولنې د پرمختگ لامل کیږي او د فردي آزادۍ او د انساني حقوقو تامین کونکی دی.

که څه هم د شوروي اتحاد له ړنګیدلو وړاندې، کوبا له شوروي څخه سبسایډي تر لاسه کوله او کوبا په سلو کې ۸۵ سوداګري له دې هیواد سره درلوده او د ختیځ بلاک له ړنګیدو وروسته، د پنځو کلونو په موده کې د کوبا ملی ناخالص تولید په سلو کې نژدې پنځوس راوغورځید او د دې هیواد د ناخالص تولید کچه له ۱۹،۳ ملیاردو ډالرو څخه نژدې ۱۰ ملیارده ډالرو ته راکښته شوه، صنعتی تولیداتو ۱۵٪ سقوط وکړ او کرهڼیزه تولید په غوڅه توگه له منځه ولاړ او له بلې خوا د امریکا متحدو ایالتونو اقتصادي محاصرې دا هیواد له ننګونو سره مخ کړی و، خو له دې ټولو ستونزو سره سره د کوبا او د ختیځې اروپا، روسیې او د منځنۍ آسیا هیوادونو د اقتصادي او ټولنیزو خدمتونو د کچې په پرتله کولو سره دې پایلې ته رسیږو، چې آزاد بازار خلکو ته له بدمرغۍ پرته بل څه نه ورپه برخه کوي، په داسې حال کې چې سوسیالیستي اقتصاد د انساني ارزښتونو په پام کې نیولو سره د هوساینې او نیکمرغۍ زیری ورکوي.

په شوروي او ختیځې اروپا کې د پانگوالۍ کولو په ۱۵ کلنې مودې کې، د دې هیوادونو اقتصادي بنسټونه، انرژي، کانونه، اړیکیزه خدمات او لویه سوداګري د لویدیځ او امریکا د څو توکمیزو شرکتونو او مافیایي ډلو په لاس کې ولیدل. د دې پانگوالۍ کولو پایله د بې سارې وزګارتیا، لنډ مهاله دندې، د اقتصاد نسبي غونځتیا او د سرچینو لوټلو پرته بل څه نه وو.

په لهستان کې د دولتي اقتصاد پر ځای د آزاد بازار په راتګ سره، د ګډانسګ بېړۍ جوړونې کارخانه وتړل شوه. فاینشنل ټایمز د ۲۰۰۴ کال د فبرورۍ په میاشت کې ولیکل، چې له لسو کالو را پدېخوا په دې هیواد کې د کاري ځواک په سلو کې شل وزګاره دي؛ په سلو کې ۳۰ کاري ځواک په ناقانونه دندو لکه بدلنې، قاچاق، د نشه اې توکو پلور او پیر او لاس پلورنې بوخت دي. بلغارستان، رومانی، لتویا او شرقی آلمان د لهستان په څیر وضعیت لري. په دې هیوادونو کې د پانګوالۍ کیدو په ۱۵ کلنه موده کې د منځني سرانه عاید کچه کمه شوې ده؛ اقتصادي نابرابري ورځ تر بلې ډیریري؛ ۱٪ شتمن، ۸۰٪ خصوصي شتمنۍ او ۵۰٪ عواید په اختیار کې لري او د بیوزلو سلنه څه باندې ۵۰ ته رسیدلې ده.

د پخواني شوروی په جمهوریتونو کې، په ځانګړي توګه په ارمنستان، ګرجستان او ازبکستان کې د ژوند کچې، ۸۰٪ سقوط کړی دی. د دې جمهوریتونو د وګړو نژدې یو پر څلورمه برخه کپوالۍ ته اړ او یا هم لا بیوزله شوي دي. په دې هیوادونو کې صنایع، ملی شتمنۍ او د انرژۍ سرچینې د بهرنیو شرکتونو لخوا لوټ شوي دي او د علمي څیړونکو شمیره مخ په کمیدو روانه ده. د نشنل جیوګرافیک د ۲۰۰۴ کال د شمېرو له مخې په ارمنستان کې په ۱۹۹۰ کال کې د علمي څیړونکو شمیره ۲۰۰۰۰ وه، حال دا چې دا شمیره په ۱۹۹۵ کال کې ۵۰۰۰ کسانو ته راټیټه شوه.

په روسیې کې د نورو هیوادونو په پرتله د غارت او د بیوزلۍ کچه لوړه ده. د ۱۹۹۰ لسیزې تر نیمايي پورې د روسیې د وګړو څه باندې ۵۰٪ په بیوزلۍ کې ژوند کاوه. په روسیې کې له خصوصي کیدنې سره بې کوري سیوا شوې او د روغتیا او ښوونې مرکرونه ړنګ شوي دي. له خصوصي کیدنې وروسته د روسیې اقتصاد د اته شتمنو کسانو په لاس کې ولوید، چې څه باندې ۲۰۰ میلیارده ډالره پانګه یې د امریکا، سویس او انګلستان بانکونو ته ولیردوله. له دې خصوصي کیدنې سره وزګارتیا سیوا شوه؛ بیوزلي ډیره شوه او ناهیلې، ځان وژنه، الکلیسم، اعتیاد او ناروغتیا دود وموند.

وال سټریټ جورنال په ۲۰۰۴ کې ولیکل، چې د شوروي اتحاد له ړنګیدو وروسته په ۲۰۰۳ زیږدیز کال کې په روسیې کې د ژوند منځنی عمر ۵۸ کالو ته راګڼته شو، په داسې حال کې چې مخکې له دې د ژوند منځنی عمر ۶۴ کاله و. دا شمیره نه یوازې چې په بنگله دیش کې د ژوند منځني عمر څخه لږه ده، له کوبا سره ۱۶ کاله توپیر لري. په ۲۰۰۲ کال کې د کوبایانو د ژوند منځنی عمر ۷۴ کاله اټکل شوی و. پانګه وال کېدنه لامل شوې ده، چې په روسیه کې ۱۵ ملیونه کسان له وخت څخه مخکې مړه شي.

په داسې حال کې چې روسیه د کورني ناخالص تولید ۳،۸٪ عمومي روغتیا او ۱،۵٪ خصوصي روغتیا ته ځانګړې کوي؛ په کوبا کې دا سلنه ۱۶،۷٪ ته رسیږي. په ورته وخت کې چې په لهستان کې د وزګارتیا سلنه ۲۱٪ ډیره شوې ده، په کوبا کې د وزګارتیا کچه ۳٪ ته راټیټه شوې ده. په داسې حال کې چې د ختیځې اروپا هیوادونه د امریکا د مریانو په توګه د وژلو او لوټلو لپاره خپل سرتیري افغانستان

او عراق ته استوي؛ کوبا خپل ډاکټران د سويلي امريکا د نورو هيوادونو د خلکو د وړيا درملنې لپاره استوي. دا مهال د کوبا ۱۴۰۰۰ ډاکټران د سويلي امريکا په بيوزله سيمو کې په کار بوخت دي. د ملګرو ملتونو شميرنې ښکاره کوي، چې په منځنۍ آسيا او ختيځې اروپا کې د ايلېز ناروغي د نورو هيوادونو په پرتله په چټکۍ سره وده کوي. د ۲۰۰۴ کال شميرنې څرګندوي، چې په نوموړو دوو سيمو کې ۱،۵ ميليونه تنه د ايلېز په ناروغي اخته وو، په ۱۹۹۵ کال کې د ايلېز د ناروغانو دا شميره ۳۰۰۰۰ کسانو ته رسیده، حال دا چې په دې بلاک کې د آزاد بازار له يرغل وړاندې ۱۰۰۰۰ کسان د ايلېز په ناروغي اخته وو.

آزاد بازار لامل شوی دی، چې دا مهال په روسيې، ختيځې اروپا او بالکان سيمې کې د هيوينو قاچاق پراختيا ومومي او هر کال د دې هيوادونو څخه نژدې ۲۰۰۰۰۰ "جنسي بردي" د نړۍ فاحشه خانو ته وسپارلی شي. په آلبانيا کې دا مهال مافيایي بانډونه، د امريکا او لويديځې اروپا د هيوينو او بدلنيو سوداګري څاري.

دولتي اقتصاد که سوسياليستي اقتصاد؟

که له يوې خوا آزاد بازار، زيارکښان د بردګانو په توګه استثماروي، له بلې خوا د ديکتاتورانو او فاشيستانو دولتي اقتصاد چې پر کمونيستي ايډيولوژي ولاړ نه دی، له زيارکښانو څخه د فاشيستي موخو لپاره کار اخلي. له هغه ځايه چې دا ډول دولتي اقتصاد، کمونيستي او انقلابي ماهيت نلري، درغلۍ او فساد ته لاره پرانيزي او کارګران د ټولنيز مالکيت تر نامه لاندې په بې رحمانه توګه د يوې فاشيستي ډلې لخوا تر استثمار لاندې نيول کيږي.

دا ډول دولتي اقتصاد لامل شوی دی، چې د آزاد بازار دلالان پرته له کوم ځانګړي تعريف څخه، دولتي اقتصاد د فساد او درغلۍ اقتصاد وګڼي. په داسې حال کې چې دولتي اقتصاد کيدای شي د فاشيزم، بنسټپالۍ او آخوندي تروريسم لپاره وکارول شي او د څو زورواکو جيونو ډک کړي. کله چې مارکسيستان د دولتي اقتصاد خبره راپورته کوي، موخه يې پر مارکسيستي - لينينيستي تئوري ولاړ انساني اقتصاد دی.

د هټلر د واکمنۍ پر مهال په آلمان کې په ټوليزه توګه دولتي اقتصاد واکمن و، چې د فاشيزم د خپرولو لپاره کارول کيده. دا مهال په سعودي عربستان کې دولتي اقتصاد واکمن دی، چې څو بنسټپاله شاهي کورنۍ ورڅخه ګټه اخلي. همدا ډول په ايران کې په سلو کې اويا دولتي اقتصاد واکمن دی، خو دا دولتي اقتصاد يوازې د بنسټپالو آخوندانو په ګټه دی او د اسلامي بنسټپالۍ د دودولو لپاره کارول کيږي. ايران په کال کې نژدې ۱۲۵ ميليارد ډالره عايد لري، چې څه باندې ۸۰ ميليارد ډالره يې د نفتو او غازو څخه لاس ته راځي او دا عوايد ټول د آخوندي دولت د موخو لپاره کار وړل کيږي. د ايران آخوندي دولت د دې پر ځای چې دا عوايد "د خلکو دسترخوان" ته يوسي، د آخوندانو جيونو ته ليردوي.

په نوموړي هیواد کې آخوندان یوازې د درې بازارونو (نفت، سمنټ او اوسپنې) څخه هر کال ۳۰۰۰ ملیارد تومان په بلې وې. د شمېرو له مخې دا مهال په ایران کې نژدې ۱۰ میلیونه کسان (۲،۵ میلیونه کورنۍ) د بیوزلۍ د کرنې لاندې ژوند کوي، چې په دغه ۳۰۰۰ ملیارد تومانو سره کیدای شي، هرې کورنۍ ته په میاشت کې د ۱۰۰۰۰۰ تومانو په ورکولو سره هغوی له بیوزلۍ څخه وژغورل شي.

هغه آزاد بازار چې په افغانستان کې د پلي کیدو په حال کې دی، له بیوزلۍ او بدمرغۍ پرته افغانانو ته بل څه نشي ورکولی. دا اقتصادي سیاست، طبقاتي توپیر ورځ تر بلې سیوا کوي او کورني تولیدات له ماتې سره مخامخ کوي او د پېښه وړي له ماتې سره ډیري افغانان وزگاروي. د بهرنیو هیوادونو او په ځانګړې توګه د ایران، پاکستان، چین، هند، ترکیې او کوریا څخه د شپږلو او ابته توکو په واردولو سره؛ ترکانې، خیاطي، آهنګري، صابون جوړول او لسګونه نورې حرفې له منځه تللي دي او افغانستان یې د نشه یي توکو په پخلنځي بدل کړی دی.

د آزاد بازار له منځپانګې څخه دې پایلې ته رسیږو، چې امپریالیستان، په ځانګړې توګه امریکا د آسیا بازارونو، سیندونو، طبیعي زیرمو، په ځانګړې توګه د نفتو او غازو لاس ته راوړنې لپاره هلې ځلې پیل کړي دي او غواړي د دې وچې پراخ بازارونه په خپل لاس کې وساتي. دا هلې ځلې لامل کیږي چې د دې وچې د کارګرانو او پرګنو د استثمار په موخه د امریکا، اروپا، روسیې او چین تر منځ امپریالستي سیالي په بې سارې توګه وده وکړي او یو ځل بیا نړۍ، نړیوالو جګړو خوا ته وکارل شي. د امپریالیستانو تر منځ د اقتصادي ګټو له کبله سیالي ورځ تر بلې سیوا کیږي او امپریالیستان د خپلو ګټو په موخه بیلابیلې اقتصادي ټولنې رامنځ ته کوي. له یوې خوا امریکا د نفتا سوداګریزه سازمان جوړ کړی دی او له بلې خوا چین د شانګهای د پراختیا په لټه کې دی. دا تضادونه هرومرو په راتلونکي کې شدت مومي او نړۍ به یو ځل بیا د خونړۍ جګړې لورې ته وکارې. د دې تضادونو تر څنګ د آسیا پرګنې به د لاتینې امریکا د غورځنګونو په څیر د زورواکۍ په وړاندې ودریږي او د وتلو مارکسیستي ګوندونو تر لارښوونې لاندې به د امپریالیزم په وړاندې د زیښاک او طبقې پرته ټولنې د رامنځ ته کولو په موخه، پرګنیزې جګړې پیل کړي.